

SZAKDOLGOZAT

TURUCZ RÉKA

**Kaposvár
2023**

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Lótenyésztő, Lovassportszervező Agrármérnök Szak**

**A szerbiai lovassportszervezés helyzete a
díjugrató szakág tükrében**

Belső konzulens:	Dr. Gyovai Petra Egyetemi adjunktus
Készítette:	Turucz Réka CU2XEB Nappali tagozat
Intézet/Tanszék:	Állattenyésztési Tudományok Intézet, Állatnemesítési Tanszék

**Kaposvár
2023**

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1. A lovassport története	5
2.2. A díjugratás kialakulása	7
2.3. A díjugratás helyzete Magyarországon	9
2.4. Az FEI	10
2.5. A Jugoszláv állam	11
2.5.1. Szerbia történelme	11
2.5.2. A délszláv háborúk	12
2.6. Célkitűzés	13
3. Saját vizsgálatok	14
3.1. Anyag és módszer	14
3.2. Eredmények és értékelésük	15
3.2.1. Díjugratás a múltban	15
3.2.2. A díjugratás jelenlegi helyzete az országban	17
3.2.3. A Szerb Lovas Szövetség felépítése	23
3.2.4. A versenyszervezés feltételei	24
3.2.5. A határon túli versenyzés nehézségei	26
3.2.6. Hivatalos személyek	27
3.2.7. Jövőbeli tervek	31
3.3. Következtetések és javaslatok	31
4. Összefoglalás	33
5. Köszönetnyilvánítás	34
6. Irodalomjegyzék	35
Nyilatkozat	

1. Bevezetés

“Mindannyiunk egészen máshogy fejezi ki azt, hogy mi a haza. Ez nem csak egy szó, egy hely vagy egy fogalom. A haza egy érzés, amely bárhová mész, bármit teszel, bárkivé is válsz, elkísér.” (Burján Zsófia)

Számomra Vajdaság jelenti az otthont: ott születtem, ott jártam általános és középiskolába is, majd az érettségi után jelentkeztem a még akkori Kaposvári Egyetemre. 2019-ben kezdtem meg a tanulmányaimat, ami minden túlzás nélkül nehéz volt. Meg kellett tanulnom magyarosabban magyarul beszélni, hozzá kellett szoknom Magyarországhoz, ahol sokáig azt hittem otthon lehetek. Idővel egyre biztosabb voltam abban, hogy haza akarok menni.

Az első egyetemi előadások egyikének alkalmával a szakfelelős tanárunk megkérdezte ki honnan került ide, miért ezt az egyetemet és ezt a szakot választotta. Gondolkodás nélkül feleltem: „A szerb lovasélet fellendítésében szeretnék segíteni, ha elvégeztem ezt a képzést. Otthon nincs sok tanult szakember, és ezzel a végzettséggel a szerb lovasélet javára válhatok majd egy szép napon.”

Tanulmányaim során számos verseny lebonyolításában vehettem részt a Pannon Lovasakadémián. Ennek köszönhetően elég hamar rájöttem, hogy a két ország díjugrató sportja között hatalmas különbség van. Boldog voltam, hogy egy olyan közegbe kerültem, ahol lovasemberként fejlődhetek, de valójában a lelkem mélyén minden rendezvényen összeszorult a szívem, hogy ezt nem tehettem meg otthon. Emiatt érdekel engem a választott témám. Szeretném, ha a fiatalok ismét érdeklődnének a lovassportok iránt Szerbiában is, tanulni szeretnének róla és fejlődni.

Kutatásom során rengeteg olyan apróságra figyeltem fel, amin valójában majdnem hogy egyszerűen lehetne változtatni. Többek között sikerült megértenem miért is tart ott a szerb lovasélet, ahol. A múlt évezred végén fennálló kaotikus helyzet az ország minden szegmensére kihatással volt, igazából még a mai napig sem tudott kilábalni belőle. Emiatt tart ott a lovasélet is ahol, az ország minden egyéb gazdasági szektorával együtt.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. *A lovassport története*

A lovak házasításának konkrét idejére és helyére vonatkozóan nincs felhasználható adat, valószínűleg egyidejűleg több helyen is történt. A szakértők állítása szerint a ló házasításának folyamata idősámításunk előtt 5000 környékén kezdődött Közép-Ázsiában, majd Mezopotámia területén folytatódott. Kezdetben húsáért és tejéért tartották az állatot, azonban a nomád lótarók elkezdtek mállás lovakként használni őket, mivel rájöttek arra, hogy felszerelések és emberek szállítására is alkalmasak. Szintén Mezopotámiában, a kerék feltalálása után a ló fogatban való használata is elterjedt nagyjából 7000 évvel ezelőtt. (Internet 1)

I.e. 2000 körül már harci kocsik elé fogták a lovakat, ezt bizonyítja a Nílus mentén fellelt számos ábrázolás és szöveg melyek nagyrészen megtalálható a harci szekér és a ló. Továbbá történelmileg fontos momentumok Egyiptom felszabadító háborúi, melyek szintén nem végződhetek volna diadallal harci kocsik nélkül. A harcok után váltak általánosan elterjedté. Már az ókori irodalomban megjelennek az ember és a ló motívumai. Idősámításunk előtt 1500 körülről maradtak meg agyagtáblára írva az első hippológus, Kikkulis lovászmester tanításai. A feljegyzések között olvashatunk tenyésztésről, idomításról és versenytréningről is. Nemcsak tudományos keretek között szótták bele az ember és ló kapcsolatát az irodalomba: Homérosz az ókori görög világ kocsiversenyeiről beszél az Iliász 23. Énekében: “Itt is győz, aki lovát ésszel hajtja...” (Internet 2)

Idősámításunk előtt a IX. században alkalmazták először nagyobb mértékben a lovasságot háborús célokra. Beszélhetünk könnyűlovaságról, ami valójában a lovasság könnyűfegyverzetű típusa, az eurázsiai sztyeppék nomád népeinek fegyverneme. A mongolokra, türkökre, avarokra, kazárookra, szkítákra, tatárookra és több más népre is jellemző volt. Fő fegyverük az íj és a nyíl, közelharc fegyvereket csak ritkán alkalmaztak. Európa népeire a középkorban inkább a nehézlovasság volt jellemző. A nehézlovasság elsősorban közelharcra alkalmas lovasság, védő és támadó fegyverekkel egyaránt felszerelve. Már az ókorban és a népvándorlás egyes népeinél is megjelentek például a szarmatáknál és a gótoknál. Teljesen azonban Nyugat-Európában fejlődött ki ez a forma a X-XV. Században, mivel a csaták döntő fegyverneme volt. Jellemzően az egész testet beborító páncélt viseltek, kezdetben pikkelyes/láncszemeset, majd később lemezpáncélatot. (Internet 3)

Az első hátslovak idomításáról szóló művek szerzője Xenophon, körülbelül i.e. 430 környékén. Őt tartják az idomítás első mesterének, egyik legjelentősebb műve a „Gondolatok a lovaglás művészetéről”. A műveiben leírt elvek és módszerek egy része ma is érvényes. Kiképzésének célja a csatában használatos lovak mozgékonyá és gyorsabbá tétele. A független, simulékony ülést tartotta helyesnek, ahogyan az ma is elfogadott. Fontosnak tartotta a ló megértését az erőszakkal szemben, valamint utalt a tereplovaglás hasznosságára, mivel az nagyrészen hozzájárul a hatékony vadász és harci célra alkalmazott lovak képzéséhez. A reneszánsz kor kezdetével a lovak háborúban való hasznosítása fordulóponthoz érkezett. Itáliában lovasiskolák jöttek létre, és a lovaglás nem csak harci tevékenység volt. A leghíresebb lovas akadémiát Frederico Grisone alapította Nápolyban, 1532-ben. Műveit több nyelvre lefordították és egész Európa területéről érkeztek tanulni vágyók. Idomítási módszere a fenytésen alapult. Azt vallotta, hogy a ló intelligens állat, csupán nagyon ellenszegülő természet. Éles zablákat, ostort és nagy sarkantyúkat alkalmazott a kiképzés során. Az általa használt nyergeknek vastag nyeregpárnája volt, amik megakadályozták a ló mozgásának a követését, valamint a lovas állt a kengyeleken. Legismertebb tanítványa Pignatelli volt. Ő már nem alkalmazott brutálisan durva módszereket, bevezette a dicséretet a büntetés helyett. Maga mögött hagyva az olasz iskolát, a francia iskolát fejlesztette, melynek mindössze három, úgynevezett alapelvet követett. Az első szerint minden lovat az egyediségük szerint kell kezelni. Figyelni kell a lovak természetes mozgásfolyamataira, azokat igyekezni feljavítani. Az utolsó alapelv a durva kiképzési módszerek elutasítása. A lovak képzésében mindig arra törekedett, hogy maga az állat is örömet leljen abban, amit csinál, mivel ha nem, a lovasnak sem fog semmi sikerülni. Mind az állat, mind az ember szempontjából tekintve pozitív reformokat vezetett be: tanítványaival is emberségesen viselkedett, nem fenyegette őket és nem is kiabált velük. Az ő munkássága után vált Franciaország is a lovaskiképzés központjává. Angol területeken Newcastle hercege vált híressé idomító lovaglásáról. Európa minden tájáról utaztak ide a tanulni vágyók, mivel három hónap alatt képes volt megtanítani a lovaknak a magasiskola elemeit. Sajnos rövid időn belül ilyen nehézségű feladatokat megtanítani lovaknak nagymértékű egészségügyi kockázattal jár az állatok szempontjából. Valószínűleg emiatt nem lehetett már semmire sem használni az általa idomított lovakat. Kifejlesztette az első oldaljárás elődjét is, az úgynevezett „fejet a kiskörbe”-t. Tanításai azonban a felsoroltak miatt egy idő után kudarcba fulladtak, amihez az általa alkalmazott a villaülés, a lótól eltartott lábszár és ismételten a túlzott

méretű nyeregpárnák vezettek. A XVIII. században Guériniére vezette be a ma ismert klasszikus idomító ülést. Művében, az École de Cavalerie-ben beszél róla. Említést tesz a testsúly- és a csizmasegítségek jelentőségéről, melyek segítségével a lovas követni tudja a ló mozgását, ami lehetővé teszi az oldaljárások helyesebb lovaglását. Ebben a korban említésre méltó név még Seydlitz, akinek a legfőbb kiképzési szempontjai a fordulékonyság, gyorsaság, összeszedettség és elengedettség. Ezek a legfőbb erényei egy háborúban bevetett lónak, ami a lovasgenerális szemszögéből nézve elengedhetetlen. A XIX. században jöttek létre a lovassági iskolák, amelyek a lovaglás központjaivá váltak. Ezek a francia Saumuri, a német Hannoveri Katonai Lovassági Intézet. Lovasiskolák alakultak meg többek között Ausztriában (bécsi lovasiskola és schlosshofi lovasiskola), Oroszországban (pétervári lovasiskola), valamint Olaszországban (pinerolói lovasiskola). A létrejött iskolák legfőbb célja az engedelmes lovak képzése volt kizárólag hadi célokra. A lovasiskolákban a nemesség szórakozásán volt a hangsúly. (SZÜCS-GÁSPÁR, 2009)

2.2. A díjugratás kialakulása

Konkrétan ugró kiképzési cél csak a XIX. század végén jelent meg. A díjugratás ősei valójában a rókavadászat és a falkavadászat, melyeknek sokszor akár nagyobb összegű pénzjutalomban részesült a nyertese. A vadászatok során a lovasoknak át kellett kelni nagyobb árkokon, a földek és birtokok határán végighúzódnó kerítéseken, ezért viszonylag jó ugróképeségű lovakra volt szükségük. Az 1700-as évek elejéről származik az első ilyen emlék. Majdnem száz évvel később, 1830 környékén szervezték meg az első "hivatalos" versenyt, szintén természetes akadályokon. 1836-ban már magasabb szintre léptek a versenyszervezés szempontjából: megépítették az első mesterséges akadálypályát Liverpoolban. Ez volt a National Steeple-Chase elődje. Itt azonban még közel sem hasonlított a versenyzés a modern díjugratáshoz, mivel a lovasoknak és lovaknak hatalmas sövényeket és árkokat kellett ugraniuk egy 7200 m hosszú pályán. A ma ismert díjugrató stílus nem mindig festett úgy, ahogyan azt ma láthatjuk a versenyeken. A Saumuri iskola tanításai szerint a lovasoknak ugratáskor felsőtestükkel hátra kell dőlni, lábaikat mereven előre kell nyújtani, a ló fejét pedig fel kell emelniük. Ilyesfajta lovaglási stílus mellett a lovak beejtett háttal tudtak csak ugrani, lábaikat sem tudták túlzottan felhúzni, mai szavakkal élve "laposakat" ugrottak. Nemcsak nem volt szép látvány, de az akadályok nagy része rögzített elemekből állt, ami az említett ugróstílus mellett igazán veszélyesnek bizonyult. Olaszországban Frederico Caprilli, a pinerolói lovasiskola hallgatója a saját megfigyelését alapul véve vezette be

az új ugróstílust. Zsokékat figyelt meg, akik rövid kengyelben, előre dőlve, a ló nyakának mozgását követő puha kezekkel lovagolt verseny közben. Ezek viszonylag nagy hát- és nyakszabadságot adtak az adott lónak. Caprilli ezt a módszert igyekezett átültetni az ugratás mozdulatsorába, mivelhogy feltűnt neki a könnyített ülésben lovagló és a nem könnyített ülésben lovagló zsoké lovai közötti különbség. Az előbb említett zsoké lóva sokkal természetesebben mozgott, mint a második lovas által lovagolt. Ennek hatására a lovak elkezdték használni magukat az ugrás felett, elkezdtek hátból ugrani és kialakult a bascule. A bascule valójában az a kívánatos, kerek felsővonal, amelyet a ló háta alkot ugrás felett. A mai értelemben vett helyes ülés az ugrás felett ekkor alakult ki: Caprilli arra tanította lovasait, hogy rövidebb kengyelben dőljenek előre és adjanak szírat lovaiknak az ugrás felett. Caprilli a saját stílusa helyességének bizonyítása céljából magasugró rekordot állított fel 1902-ben (2,08 m). A stílus bevezetésének eredményeképp a lovak elkezdtek hátból ugrani, a pályák magassága 140 cm-re emelkedett a korábbi 120 cm-ről, valamint sorra dőltek meg a magasugró rekordok. A jelenlegi világcsúcs 2,47 m, melyet Alberto Larraguibel Morales kapitány állított fel 1949-ben Huaso nevű angol telivérrel. Ettől kezdve robbanásszerűen kezdődött meg a díjugrató sport fejlődése. A kor pályái nem a mai értelemben vett díjugrató pályák voltak. Sokkal nagyobb területen rendezték a versenyeket. A nagy, természetes akadályok domináltak a pályákon: vizesárok, sövények, árkos akadályok és hasonlóak. Összetett ugrásokat is építettek, volt négyes ugrás is. Lovagolható, kimért távolságokról nem beszélhetünk, ezért mai szemmel nézve életveszélyesek voltak a felépített pályák. (GYOVAI, 2014)

Szintén a XIX. században tartották meg az első valódi versenyt Dublinban, ahol a ló – lovas párosok összemérhették a tudásukat. Ez a rendezvény valójában a vadászlovak alkalmassági vizsgájának számított. Ennek a versenynek az utódai a ma szervezett díjugrató versenyek. 1900-ban került megrendezésre Párizsban az az Olimpia, ahol a lovassportok is megjelentek, mint versenyszámok. Olimpiai sportág viszont csak 1912-ben lett a díjlovaglás a stockholmi Olimpián, de még mindig nem a mai értelemben vett díjlovaglásról beszélünk, mivel a lelovagolt program után a lovasoknak 5 darab 110cm magasságú akadályt kellett teljesítenie. Ugyan már jelen volt a díjlovas négyszög és annak betűi, azonban a ma ismert 20 x 60 m-es elrendezése csak 1932-ben jelent meg a Los Angeles-i Olimpián. 1924-ben ismét Párizsban került megrendezésre az Olimpia. Ebben az évben rendezték meg az első hármas felosztású, nagyszabású lovastusa versenyt. (GYOVAI, 2014)

2.3. A díjugratás helyzete Magyarországon

Lovas nemzet a magyar, így szól a jól ismert szólás. A Magyar Lovassport Szövetség majdnem 100 éve, 1924-ben alakult meg, 1927-től tagja az FEI-nek. A lovassport történelme során számos említésre méltó magyar név jelent meg, mint amilyenek Sándor Móric, az ördöglovas, vagy Kégl Károly és Széchenyi Dénes, akik már jóval a ma ismert könnyített ülés bevezetése előtt helyesnek tartották a felsőtest minimális előre fele mozdulását az ugrás felett. Észrevételüknek hangot is adtak, azonban a lovaglótanár képző iskola oktatói nem figyeltek rájuk eléggé Magyarországon. Jelenleg Magyarországon a lovassportok közül a díjugratás örvend a legnagyobb népszerűségnek. 2023-ban 581 egyesületet, 71 bírót, 20 stewardot, 23 pályaépítőt és 271 edzőt számlál a díjugrató szakág Magyarországon. A Magyar Lovassport Szövetség legfrissebb adatai szerint az idei évben 2087 lovas és 2674 ló licensz került érvényesítésre. (Internet 4, Internet 5)

A Magyar Lovas Szövetség határozata által a versenyzőknek az adott szakágban versenyengedély szerző vizsgát kell tenniük, ez a rajtengedély vizsga (REV). A REV időpontjai alkalmazkodnak az adott szakág versenynaptárához, a vizsgáztatók pedig a Szövetség szakbizottsága által javasolt személyek, akiket az elnökség jóváhagyott. A vizsga egy elméleti és egy gyakorlati modulból áll. (Internet 6)

Sikeres REV után a lovasok megkezdhetik a versenyzést. Ahhoz, hogy valaki magasabb szinten tudjon versenyezni, 8 kezdő lovas stíluspályát kell teljesítenie maximum 8 hibaponttal 100-105cm magasságon. Ezek után léphet feljebb az adott lovas 110-115 cm-es magasságra. 120 cm-en akkor indulhat egy lovas, ha 110 vagy 115cm-en legalább négy, maximum 4 hibapontos pályát teljesített. 130 cm-en akkor indulhat egy lovas, ha 120-125 cm-en legalább 4, maximum 4 hibapontos pályát teljesített. 140 cm-en akkor indulhat a lovas, ha 130 cm-en egy pályát teljesített. 150 cm-en akkor indulhat egy lovas, ha 140 cm-en egy pályát teljesített. Egy naptári éven belül egy lovas maximum 20 cm-rel léphet feljebb. A két legrangosabb nemzeti verseny a Díjugrató Országos Bajnokság (OB) és a Díjugrató Championátus. Mindkét rendezvényre minősülnie kell a lovasoknak. A Championátus pályái alacsonyabbak, mint az OB pályái. Célja azoknak a lovasoknak is lehetőséget adni komplett versenyrendszerben való versenyzésre, akik adott évben nem érték el az OB szintjét, vagy nem óhajtanak részt venni azon. Championátust póniknak, 6 korosztálynak (Póni lovasok, Gyermekek, Serdülő A, Serdülő B, Utánpótlás, Felnőtt) és

amatőröknek írják ki. Minden kategóriára 3 befejezett alappálya teljesítésével lehet minősülni, és minden lovas csak a saját korának megfelelő kategóriájában indulhat. Az OB-ra is 3 befejezett alappályaival lehet minősülni, melyből egy nem több, mint 4 hibapontos. Országos Bajnokságot 7 kategóriában rendeznek: póni, gyermek, ifjúsági, fiatal lovas, felnőtt, amatőr és veterán. A bajnokságban csak az vehet részt, aki a versenyt megelőző napon részt vesz a gyakorló versenyszámban is. (Internet 7)

A legtehetségesebb versenyzők sikeres Talentes vizsga után részt vehetnek a Talent Programban, ami nem más, mint a Magyar Lovas Szövetség tehetséggondozó programja. Célja a fiatal tehetségek támogatása, olyan lehetőségek által, mint hogy Magyarország legjobb edzőivel dolgozhassanak együtt és könnyebben léphessenek magasabb kategóriába. (Internet 8)

Az NLSF (Nemzeti Lovassport- és Lótenyésztés-fejlesztési Program) valójában egy összetett program, legtöbbször csak „olimpiai programként” emlegetik. Célja valójában a magyar csapat kvalifikációja a 2024-es párizsi olimpiára Paul Schockemöle istállójának támogatásával. Ezzel a magyar sportlótenyésztés is fellendülne, hiszen a jó képességű és származású lovak kerülnek magyar tulajdonba, melyek ki tudják szolgálni a lovasok igényeit minden magasságon. A programot 2020-ban fogadták el és 2023-ig tart. Ezután a lovasok saját magukra maradnak és az addig felépített eredményekből kell tovább haladniuk. (Internet 9, Internet 10, Internet 11)

2.4. Az FEI

Az FEI, avagy a Fédération Equestre Internationale (Nemzetközi Lovas Szövetség) 1921-ben alakult meg Svájc és Franciaország kezdeményezésével. A Nemzetközi Lovas Szövetség a versenyek egységes szabályozása miatt jött létre. Első tevékenységei közé tartoztak meghatározni a nemzetközi lovas versenyek megrendezésének feltételeit, továbbá a nemzetközi szabályok kidolgozása. A meghozott szabályok évente változtak, korszerűsítették őket. Ma hét szakágat sorolhatunk ide: díjugratás, díjlovaglás, lovastusa, fogathajtás, távlovaglás, lovastorna és a para sportok. A mai napig meghatározza mi a sporszerű versenyzés, milyen készítmények nem adhatók a lovaknak (dopping lista), mi a megengedhető felszerelés, megengedhető bánásmód a lovakkal, hiszen az első helyen áll az állat jólléte. A felsoroltakon kívül még számos dolgot szabályoz. (Internet 12)

2.5. A Jugoszláv állam

2.5.1. Szerbia történelme

Az első szerb állam a VIII. század folyamán került megalapításra, ám a szerbek a mai Szerbia területén már a VII. század elején letelepedtek. Fontos momentumok voltak az ország történelme során a törökökkel vívott háborúk, legfőképpen az 1389-es rigómezei csata, ahol a szerbek Lazar fejedelem parancsnoksága alatt katasztrofális vereséget szenvedtek, amely meghatározta Szerbia további sorsát. A törökök által elnyomott szerbek osztrák biztatásra az 1600-as évek végén megkezdték a nagy szerb kivándorlást Arsenije Čarnojević pátriárka vezetésével. A Dél-Balkán területek emiatt néptelenedtek el, a törökök pedig kihasználták az alkalmat az iszlamizálásra, melynek következményei ma is érezhetőek például Macedóniában vagy Koszovó és Metóhiában. Az 1800-as évek elején, az első és második szerb felkeléssel bizonyossá vált a török elnyomás visszaszorítása. 1882-ben hirdették ki a Szerb Királyságot. Az 1914-es sarajevói merénylet után megkezdődött az I. világháború, amely ugyan hatalmas áldozatok árán, de Szerbia szövetséges erőinek győzelméhez vezetett. A háború után, 1918-ban, Szerbia Jugoszlávia részévé vált. A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság megalakulását és működését a horvát politikusok kezdetektől ellenezték. A folyamatos elégedetlenkedések eredményeképp I. Sándor király betiltotta a nemzeti politikai pártokat, átvette a végrehajtói hatalmat és az államot átnevezte Jugoszláviának, ám csupán néhány évvel később merénylet áldozata lett egy franciaországi látogatás során. A negyvenes évek elején valamennyi szomszédos állam paktumot írt alá Olaszországgal vagy Németországgal, ami ellenséges környezetet teremtett. A kormány készen állt a Tengelyhatalmakhoz való csatlakozásra a német nyomás hatására, azonban az ország lakossága más véleményen volt. A nácizmus elleni viharos tüntetések eredménye Belgrád bombázása lett 1941-ben, majd szétdarabolták az országot. Szerbia északi részét Magyarországhoz, déli és keleti részeit Bulgáriához csatolták, az országot elfoglalták a német csapatok. A szerbek nem tűrték az elnyomást, fellázdak Josip Broz Tito vezetésével. A felszabadító háború sikeres volt, 1944-ben a partizánok felszabadították Szerbiát, az azt követő évben pedig Jugoszlávia további részeit is. Még a háború ideje alatt, 1943-ban hirdették ki a monarchiából köztársaságba való átlépést. A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság élére Josip Broz Tito került, aki az akkori agrárországot közepes szintű ipari országgá alakította át. Hat tagköztársaság alkotta az államot: Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Macedónia, Bosznia és Hercegovina, valamint Montenegró, ezen felül két autonóm tartomány is ide tartozott: Vajdaság és Koszovó Metóhia (ma Szerbia

részei). Tito Jugoszlávia legjelentősebb politikusának tekinthető. Az állam vezetője a II. Világháború végétől haláláig. Sokan kritizálták tekintélyelvű uralma miatt, azonban a nép szerette, és a szerbek a mai napig boldogan emlékeznek vissza az általa vezetett időszakra. Ő testesítette meg a jugoszláv egységet, híres mondása az „Őrizzük a testvériséget és az egységet, mint a szemünk fényét!”. A felszólítás az összes tagköztársaság lakosainak szólt, összetartásra és emberek közötti egyenlőségre bátorított. Azonban az egység fenntartása nem mindig ment könnyen. Tito folyamatosan szembe találta magát a jugoszláv népek széthúzásával, emiatt az internacionalizmus elvét hirdette. Népszámlálásokkor nem nyilatkozott nemzeti hovatartozásáról, egyszerűen jugoszlávnak vallotta magát. 1961-ben megalapította az el nem kötelezett országok mozgalmát, a harmadik világ országainak összefogását az egyiptomi elnökkel és az indiai miniszterelnökkel. Céljuk egy NATO-tól és a Varsói Független Szerződéstől független egység létrehozása. Néhány évvel később, 1967-ben megszüntette a vízumkötelezettséget a külföldi állampolgárokkal szemben, elsőként a kommunista országok közül. Akkoriban a jugoszláv életszínvonal magasabb volt a kelet-európai átlagnál. Titonak 1948 után a magyarok hűségére volt szüksége a Szovjetunió határán. 1970 után lett hivatalos nyelv a magyar Vajdaságban, az általános és középiskolai oktatás magyar nyelven is folyt. Az utcanévek, feliratok, valamint a hivatalos dokumentumok kötelezően magyar nyelven is olvashatóak voltak. Akkoriban sok vajdasági magyar tagadta meg a magyarságot, helyette jugoszlávnak vallották magukat.

A Jugoszláv államfő 1980-ban hunyt el, állama pedig csak egy évtizeddel tovább élt. Halála után több elnök és miniszterelnök állt az ország élén, azonban egyikük sem tudott Tito nyomdokaiba lépni, közel sem tudtak olyan integráló politikát folytatni, mint ő. 1991-ben Szlovénia, Horvátország, valamint Bosznia és Hercegovina erőszakkal váltak ki, Macedónia békésen. A nemzetközi hatalmak támogatták Jugoszlávia szétesését. Szerbia és Montenegró továbbra is szövetségben maradtak, így lett a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságból Szerbia és Montenegró. Szerbia 2006-tól önálló ország. (Internet 13, Internet 14, Internet 15, Internet 16)

2.5.2. A délszláv háborúk

A délszláv háborúk ideje jelenti valójában a szankciók éveit Szerbiában. Jugoszlávia két legfejlettebb tagállama Szlovénia és Horvátország volt. Bosznia, Montenegró, Szerbia és Koszovó fejletlensége miatt a két előbbi nemzet által megtermelt jövedelem nagyrésze az elmaradottabb régiók fejlesztésére irányult, nagyobb eredmény nélkül. Minden 1991-ben kezdődött a tíznapos háborúval, amikor Szlovénia és Horvátország kikiáltották függetlenségüket.

Nem sokkal később Macedónia, valamint Bosznia és Hercegovina is saját államot alapítottak. A háborúk okának az agresszív szerb terjeszkedő politikát, a nemzetek nacionalizmusát tekintjük.

Szerbiában a korábban ismert általános emberi jólét megszűnt. Sokaknak el kellett hagyni szülőföldjüket. A boltban árult élelmiszerek minősége olyan mértékig leromlott, hogy az emberek kenyeret sem vettek a péknél. Egy átlagos fizetés 10 márka volt, a piacon pedig egy tojás egy márkába került. A boltokban szinte lehetetlen volt lisztet és cukrot kapni, ha lehetett is, a fizetés az áru egyharmada volt nagyjából. Az üzemanyagot műanyag üvegekben árulták illegálisan a városban, mivel a benzinkutakon 1-2 liternél többet nem kaptak a vásárlók. Szankciókkal korlátozták az áruk exportját és importját, tilos volt a részvétel nemzetközi sportversenyeken, a szomszédos országokkal a kommunikáció is szinte lehetetlenné vált. A világ egyik legnagyobb inflációja is végbe ment 1993-ban, amikor is 1 millió dinár 1 dinár értékűvé vált. Az állam minden lehető módon igyekezett ezt megakadályozni, több-kevesebb sikerrel. 1994-ben került bevezetésre az újfajta dinár, amely egyenlő volt a német márka értékével. A háborúk 1999-ben értek véget. A NATO március 24-én légi offenzívát indított Jugoszlávia ellen. A bombázás három hónapig tartott, mialatt többféle gyár, szinte az összes újvidéki híd, kórházak, a belgrádi parlament és egyéb civil célpontokat is értek súlyos találatok, valamennyi eltalált autópálya használhatatlan lett.

Az említett háborúk miatt mondják, hogy az országban megállt az idő. Szerbia a mai napig nem tudott felépülni a történelemből, a környező országokhoz képest nagyjából húsz évnyi hátrányt szerzett (Internet 17, Internet 18)

2.6. Célkitűzés

Szakedolgozatom készítése során szerettem volna átfogó képet kapni a szerb lovasélet múltjáról és jelenéről, valamint szerettem volna egyfajta jövőképet felvázolni a jelenlegi helyzet figyelembe vételével. Igyekeztem megtalálni az ok-okozati viszonyokat a történések mögött, tényekkel alátámasztani a feltevéseimet, érthetően elmagyarázni azokat. Kíváncsi voltam valójában mennyire is van Szerbia elmaradva a lovassportban fejlettebb országokhoz képest és mi kellene ahhoz, hogy újra fellendüljön az egykor virágzó lovasélet.

3. Saját vizsgálatok

3.1. Anyag és módszer

Anyaggyűjtés szempontjából eredeti tervem az volt, hogy felkeresem a Szerb Lovas Szövetség weboldalát és letöltöm a regisztrált edzők, versenyzők, klubok, hivatalos személyek létszámát tartalmazó dokumentumokat 2013-tól kezdve a diagrammok elkészítéséhez. Sajnos szembesülnöm kellett azzal, hogy sajnos a Szerb Lovas Szövetség webes adatbázisát csupán 2017-ben hozták létre, ezért régebbi adatot nem találtam a Szövetség titkárának többszöri felkeresése után sem. A Szövetség weboldalán (Internet 19) böngésztem az „Aktualitások” címszó alatt, ahol néhány startlistát és végeredmény listát találtam elvértve. Hasznos adatokhoz fértem hozzá a Szövetség Facebook oldalán (Savez za Konjički Sport Srbije za Olimpijske i FEI Discipline), hiszen a korábban említett weboldalon nem létesítettek keresőt, így az esetleg nehezen hozzáférhető eredményekhez a közösségi médián keresztül jutottam hozzá. Szerettem volna az évente befizetett ló- és lovas licenszeket is grafikonok segítségével ábrázolni, de mivel ez egy folyamatosan változó szám, nem őrzik meg az adatokat. Dolgozatomban emiatt 2017-2023 között dolgoztam fel az adatokat, minden szempontnál azokban az években, melyekről találtam dokumentumokat.

Segítségemre volt továbbá egy 1998-ban íródott könyv, amely az egyik legnagyobb múltú ménes, Zobnatica, történetét írja le egészen a kezdetektől fogva. A Zobnatica u vremenu i prostoru (Zobnatica térben és időben) foglalkozik a ménes megalakulásával, vezetésével, időrendi sorrendben mutatja be a hely meghatározó eseményeit a kommunizmus idején.

Az információ- és adatgyűjtésemet interjúalanyok is segítették:

Egyikük Radomir Dokić, aki 1944-ben született Belgrádban, majd Németországban szerzett lovas szakmai és versenyzői tapasztalatot néhány lovas szakágban. Közel 40 éven keresztül lovagolt versenyszerűen, 17 alkalommal érdemelte ki Jugoszláv Bajnokság győztesének járó díjakat a díjugratás és lovastusa különböző kategóriáiban, 8 alkalommal pedig a Szerb Bajnokságon előzte meg az egész mezőnyt az egykori Jugoszláviában, valamint az 1971-es Balkán Bajnokságról lovastusa szakágban bronzéremmel tért haza. 1958-1992 között a válogatott állandó tagja volt. 2021-ben megválasztották a Szerb Lovas Szövetség elnökének, de erről majd később bővebben. Radomir Dokić (nekem csak: Rajko bácsi) segített betekintést nyerni a múltba, megismerkedni a jugoszláv díjugrató sporttal.

A második interjú alanyom Dejan Suvajdžić, az újvidéki Konjički Centar Novosadski Sajam (KCNS, Újvidéki Lovasközpont) tulajdonosa, alapítója és edzője. 30 évvel ezelőtt alapították meg feleségével, Biljana Suvajdžićyal a klubbot, mint első nem állami kézben lévő egyesületet. Dejan már gyerekkorától kezdve versenyzett díjugratásban egészen 130-140 centiméteres magasságokig. Mára már csak ritkán ül lóra egy régebbi sérülés miatt. Jelenleg lovasedzőként dolgozik. Minden évben új ló-lovas párosokat mutat be versenyeken, tanítványai magasabb pályákon és külföldi versenyeken is eredményesen szerepelnek, valamint az Országos Bajnokságok rendszeres dobogós helyezettjei. Dejan sokat mesélt nekem a díjugratás jelenlegi helyzetéről az országban, a versenyszervezés feltételeiről és nehézségeiről. Felvázolta a Vajdasági Lovas Szövetség (KSV) jelenét és jövőképét, valamint segített megérteni a Szerb Lovas Szövetség (SKSS-OFD) működését.

Utolsó interjú alanyom a szabadkai származású Futó Livia, aki II-es szintű bíró díjugrató szakágban. Ő a bíróvá válás folyamatáról, feltételeiről, és nehézségeiről, valamint a szerb bírói testületről beszélt.

3.2. Eredmények és értékelésük

3.2.1. Díjugratás a múltban

A díjugratás szempontjából nemcsak két különböző országról beszélünk, majdhogynem két különböző sportról is. Jugoszlávia mind a hat köztársaságában megrendezésre kerültek díjugrató versenyek, ezek:

• Konjički Klub Zobnatica	• Konjički Klub Sarajevo
• Konjički Klub Hipos	• Konjički Klub Ilinden Skopje
• Konjički Klub Graničar	• Konjički Klub Lipica
• Konjički Klub Policajac	• Konjički Klub Ljubljana
• Konjički Klub Aleksa Dundić	• Konjički Klub Celje
• Konjički Klub Đakovo	• Konjički Klub Maribor
• Konjički Klub Osijek	• Konjički Klub Komenda
• Konjički Klub Zagreb	• Konjički Klub Velenje

Minden akkori klub és szövetség állami finanszírozásból alakult ki. Az állam irányítása alatt működtek a ménesek, mint a Bácskában található Zobnatica, Óbecse közelében fekvő Fantast és a valamivel délebbre, a főváros alatt található Ljubičevo. A ló- és lovassportokban

versenycélra használt lovak nagyrésze emiatt hazai tenyésztésű volt egészen 1982-1983-ig. 1985-től kezdenek megjelenni az import lovak. Kezdetben a Szlovéniából érkező hannoveri lovakkal, majd a horvát holsteinekkal bővült az állomány. Az import lovak megjelenésével egyidejűleg indultak hanyatlásnak a nagymúltú méneshirtokok. Az 1992-ben zajló háborúk, majd a szankciók bevezetése gazdasági krízishez vezetett, ami többek közt hiperinflációt eredményezett. Így az állami támogatások is jelentős mértékben csökkentek, ami megpecsételte mind az állami ménesek, mind a teljes lovasélet sorsát. Az egykor virágzó lovasélet hanyatlásnak indult. Megszűnt a lovak importja, a szankciók miatt lehetetlen volt külföldi versenyeken részt venni és külföldi versenyzők sem vehettek részt hazai versenyeken, a lovasok csak egymás között tudtak versenyezni. Szerbia elvesztette a lépést a világgal, mintha megállt volna az idő az ezredfordulóig. Mindezzel párhuzamosan jött az edzők körében a generáció váltás történt, és az olyan edzők tevékenysége, akik semmiféle nemzetközi versenytapasztalattal nem rendelkeztek, gátat szabtak a lovassport fejlődésének. Jugoszlávia idejében Suvajdzic Dejan, a Konjički Centar Novosadski Sajam alapítója és vezetője aktívan versenyzett seniorként. A vele folytatott beszélgetés során megtudtam, hogy Szerbia valójában sosem volt ott a díjugratás nemzetközi élmezőnyében. A lovassport hanyatlása valamilyen szinten minden tagországot érintett, hiszen intervjú alanyom meggyőződése, hogy akkor sem lehetne olyan kaliberű versenyt szervezni, mint Jugoszlávia lovas életének virágkorában, ha összehívnák az összes tagköztársaság lovasait. Szép emlékként él benne, hogy az Országos Bajnokság döntőjén, 140 cm-es magasságon 27 induló volt, akik közül válogattak csapatot a Balkán Bajnokságra, ahonnan bronzéremmel tértek haza. Ezt a teljesítményt ma nem tudná megismételni az ország.

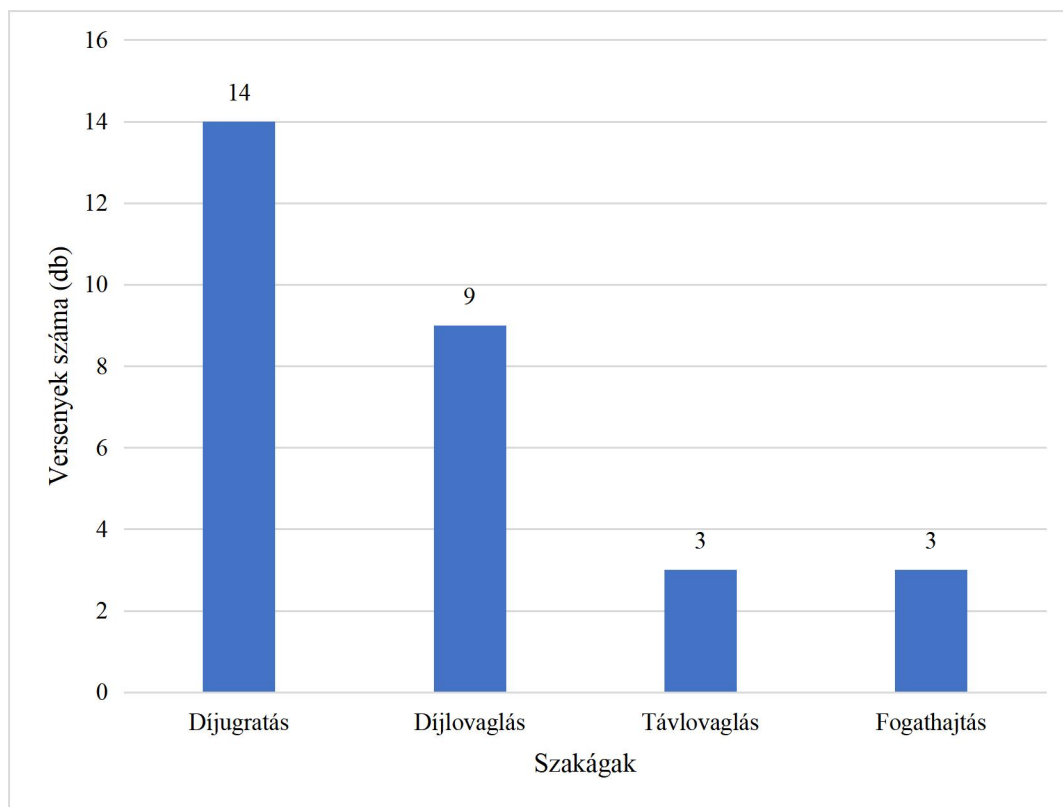
1977-ben kerültek először megrendezésre a Zobnatica Lovas Játékok (ZOKI, Zobnatičke Konjičke Igre). Az első évben a verseny szervezése és lebonyolítása az improvizációra épült, és a megnyitó ünnepség előtti felvonulás Topolya utcáin, a nagyon kezdetleges verseny a lóversenypályán mind egy kósza gondolat megvalósítása volt. Ámde mindenkit meglepett az érdeklődők száma. Néhány éven belül a többnapos versenysorozat a környéken nagy ismertségnek örvendett és Jugoszlávia egész területéről érkeztek versenyzők. 1984-ben megépült a ma is meglévő lóversenypálya, galopp és ügető pályával. A közönség szórakoztatására ebben az évben érkeztek először magyar csikósok bemutatót tartani, valamint horvátországi négyesfogat. A ZOKI megszervezésének jubileumi évfordulója alkalmával a nézők száma elérte a 20.000 főt is és több mint 150 lovat kellett elszállásolni a rendezvény idejére. Résztvevők érkeztek

Csehszlovákiából, Magyarországról, Lengyelországból, valamint Jugoszlávia egész területéről. Míg a galopp- és ügetőversenyeken a jugoszlávok is értek el szép eredményeket, a díjugratás terén megmutatkoztak a régió gyengeségei. A külföldi lovasokat nem szívesen hívtak már versenyezni a verseny szervezői, mivel a dobogós helyeket az esetek nagy részében ők érdemelték ki. Kétségtelen azonban hogy a hazai tenyésztésű lovak és a helyben képzett lovasok az utolsó pillanatig küzdöttek. A ZOKI megrendezésének 21. évében, 1997-ben a rossz időjárási viszonyok miatt a nézőközönség nem mutatott nagy érdeklődést. A résztvevők. Sajnos a szaknciók bevezetését követően megszűnt az egykor nagy sikereknek örvendő rendezvénysorozat, amit a mai napig próbálnak az illetékesek ismét megszervezni, sajnos sikertelenül.

Aki járt már Zobnaticán, annak bizonyára feltűnik a magas, kupola formájú fedeles, aminek 1987-ben kezdték meg az építését. Az alapokat egy topolyai cég rakta le, majd a következő évben a fa szerkezetet egy horvát vállalat készítette el, majd a tetőablakokat egy Szlovéniából érkezett brigád helyezte be. A fedeles belső méretei 80 x 55 méter, ami megfelelt az olimpiai méretű lovaspályának, valamint lehetőséget adott nemzetközi díjugrató és díjlovas versenyek szervezésére. A fedeles alakja miatt nemcsak az ugró munkában lévő lovak téli munkájának igényeit elégíti ki, hanem a galopp lovak számára is megfelelő helyet biztosított a könnyű téli munkára. Egy teljes kör a lovardában belül 200 m, az építmény egész alapterülete pedig körülbelül 6000 m². Aki már tevékenykedett ló- vagy lovassportokban Jugoszlávia idején, szinte biztosan hallott már a zobnaticai fedeles lovardáról.

3.2.2. A díjugratás jelenlegi helyzete az országban

Szerbia 2023-ra vonatkozó lovasversenyek naptárában a legtöbb versenyt (14 db) a díjugrató szakágban tervezik megrendezni. (1. ábra) Ezek közül egy-egy a három szövetség által meghirdetett bajnokság, de a versenyek nincsenek a magyarországihoz hasonló szinteken elkülönítve.

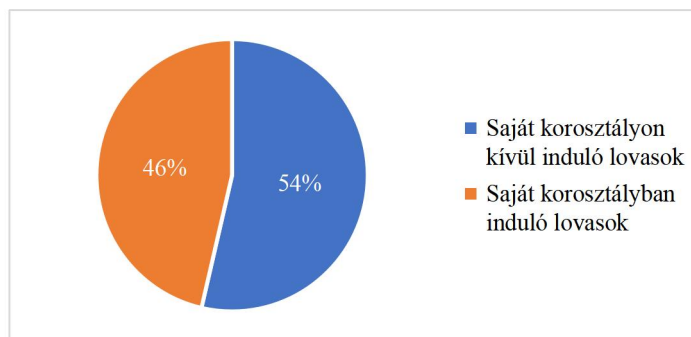

1. ábra: 2023-ban tervezett versenyek száma szakágak szerint felosztva Szerbiában

A Szerb Kupát (Kup Srbije) idén első alkalommal szervezik ötfordulósra, az utolsó fordulót egybekötik a Fiatal Lovak Országos Bajnokságával. Ezen felül a Ljubičevoi Lovas Játékok, valamint 5 további verseny kerül megrendezésre. 9 tervezett díjlovas verseny összetétele nem sokkal tér el a díjugrató versenyekétől. Itt azonban csak két szövetség szervez bajnokságot, Vajdaságban nem kerül megrendezésre bajnokság ebben a szakágban. A négyfordulós Szerb Liga (Srpska Liga) utolsó fordulóját itt is egybekötik a Fiatal Lovak Országos Bajnokságával. A Ljubičevoi Lovas Játékok keretein belül egy díjlovas versenyt is megrendeznek, valamint a versenyszezon során két egyéb díjlovas versenyt szeretnének megrendezni. A távlovas és fogathajtó versenyek kimerülnek a kötelező, 3 fordulós Országos Bajnokságban. Már évek óta nem került megrendezésre nemzetközi verseny egyik szakágban sem. A versenyek márciustól októberig oszlanak el, mivel fedettpályás versenyeket még soha sem szerveztek a hiányzó infrastruktúra miatt. Az országban talán két fedeles lovarda lenne alkalmas versenyek lebonyolítására, de megfelelő fedett melegítópálya már sehol sem áll rendelkezésre. Emiatt csak edzőtábor szerű téli felkészüléseket szerveznek, ahol 4-5 lovas melegít egyszerre és lelovagolja a felépített pályát edzői segítséggel. Mivel a versenyszezon március-áprilisban kezdődik, így a

lovakok, akik már korábban szeretnék elkezdni a versenyzést, külföldre járnak versenyezni, így pl.: Horvátországba, Bulgáriába és Magyarországra. Vannak, akik Olaszországig és Szlovákiáig vagy esetleg Ausztriáig is elutaznak. Sajnos nagyon kevés klubbnak van megfelelő infrastruktúrája ahhoz, hogy a lovakat 12 hónapon keresztül versenyformában tartsa, ezért a téli időszak Szerbiában a pihenésről és az idomító munkáról szól.

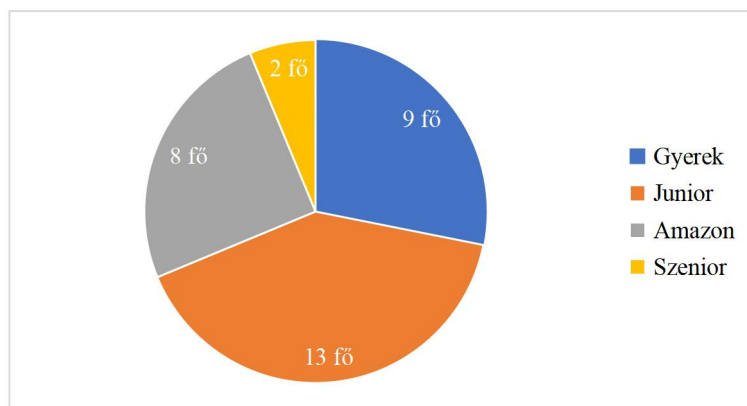
A következő diagrammok adataihoz a 2022-es Országos Bajnokság (Otvoreno Prvenstvo Republike Srbije) startlistáját használtam fel (korábbi évekből sajnos nem találtam használható adatot). 2022-ben az Országos Bajnokságon (Otvoreno Prvenstvo Republike Srbije, OPRS) 69 lovas szerepelt. Közülük 32 lovas indult el a bajnoki címért a saját kategóriájában (2. ábra).

2. ábra: A 2022-es Országos Szerb Bajnokságon saját korosztályban induló lovasok és saját korosztályon kívül induló lovasok aránya százalékban kifejezve

. A kis létszámú résztvevő miatt minden versenyszámot nyitott számként hirdetnek meg az országban. Ez azt jelenti, hogy például az Országos Bajnokság 100 cm-es magasságra kiírt a gyermek kategóriában az életkoruk alapján gyerek kategóriába sorolható lovasok mellett más korosztályú versenyzők is indulhatnak, ők azonban csak a versenyszámért versenyeznek. Az életkoruk alapján a gyerek kategóriába sorolható lovasok pedig a versenyszámért és a bajnokságért is lovagolnak. Így minden versenyszám után kétszer hirdetnek eredményt. Erre azért van szükség, mert egyébként csak 2-4 nevezés érkezne minden korosztályba.

Ha a 2022 évi Országos Bajnokság indulóit (életkor) kategóriák szerint csoportosítjuk, akkor azt mondhatjuk (3. ábra), hogy a bajnokságra nevezett, összesen 32 lovas közül legtöbben a junior (15-től 18 éves korig) kategóriában versenyeztek.

3. ábra: A 2022-es Országos Szerb Bajnokság résztvevőinek csoportosítása korosztályok szerint

A gyerek kategória a 10-14 éves korosztályú lovasokat foglalja magába. Amazonok pedig a legalább 15 éves nők. Szeniornak számít az a lovas, aki már betöltötte a 19. életévét. Érdekesség, hogy Szerbiában a bajnokságon induló lovas mindig tud eggyel magasabb korosztályban is hivatalosan indulni: például junior korosztályú lovasnő hivatalosan is versenyezhet amazonokkal vagy szeniorokkal is. Ezt általában a nemzetközi versenyzési céllal versenyző lovasok használják ki, hiszen külföldön a különböző kategóriák magasságai mindig nagyobbak, mint Szerbiában. Vegyük példának az Országos Bajnokságot Magyarországon, ahol az ifi kategória döntőjében a B pálya magassága 140cm, míg Szerbiában az összevetés 120-125 cm-es magasságon történik. Szerbiában az elmúlt 5 évben a junior lovasok versenyeztek legtöbbször külföldön is. Az ország jelenlegi legjelentősebb neve is ehhez a korosztályhoz kötődik. Manu Krdžić 2018-ban, mindössze 16 évesen aratott győzelmet a Linzer Pferdefestival-on 140 cm-es magasságon, ezzel kvalifikálódott az Európa Bajnokságra, a franciaországi Fontainebleau-ba, Capello nevű lovával. Juniorként kezdett el külföldön versenyezni szerb színekben Anja Zlokolica (21) is, aki ma fiatal lovas (16-tól 21 éves korig) korosztályban versenyzik többek közt Olaszországban, Horvátországban és Szlovákiában is. Jelenleg Kaja Fajfrić (17) és Aja Sočo (16) a két feltörekvő junior, akik Bulgáriában készülnek a nemzetközi szezonra. Idei évben utoljára lovagol pályára juniorként Ivana Radojčin (18). Célja a tavalyi sikeres külföldi versenyszezon után a Balkán Bajnokságon való részvétel. Ő azonban Szerbiában készül a megmérettetésekre. Ugyan nem volt meg a minimális 3 induló, de ettől függetlenül szenior kategóriában is avattak bajnokot a mindössze 2 fős mezőnyben. A szenior (19. életévüket betöltött lovasok) kategória kivételt képez, mivel minimális nevező szám alatti nevezés esetén is megrendezésre kerül.

Sajnos nem állt rendelkezésemre adat az évente regisztrált versenyzőkről, de arra vonatkozóan találtam információt, hogy a 2022-es év első megrendezett díjugrató versenyén 67 lovas vett részt, a soron következőn pedig már csak 47. Sajnálatos módon annak ellenére is csökken a nevezések száma, hogy a szervezők nyitott kategóriákat hirdetnek.

Az Országos Bajnokság versenyszámainak magasságai évről évre minimális mértékben változhatnak a létszámhiány miatt (1. táblázat).

1. táblázat Az Országos Szerb Bajnokság versenyszámainak magasságai 2019-2022 között

	Gyerek	Gyerek	Junior	Junior	Amazon	Szenior
2019	105 cm	-	125 cm	-	125 cm	135 cm
2020	105 cm	-	120 cm	-	120 cm	135 cm
2021	100 cm	-	110 cm	-	120 cm	135 cm
2022	110 cm	100 cm	120 cm	110 cm	125 cm	140 cm

Ha erősebb a mezőny, a Szövetség igyekszik az nemzetközileg előírt magasságon meghirdetni a versenyszámokat, azonban van olyan év, amikor a magasságok kisebb változtatása nélkül nem kerülne megrendezésre valamelyik kategória. Ha minden évben a valós magasságokon kellene versenyezni, a négy kategóriából talán kettő kerülne megrendezésre. Ilyen esetekben kerülnek kiírásra az "A" és "B" alkategóriák, mint ahogyan az 2022-ben is történt. Ezzel a rendszerrel érik el a minimális 3 indulót minden kategóriában. Ahogyan azt a grafikon is szemlélteti, a gyerek kategória döntői 100-105 cm-es magasságon kerültek megrendezésre 2019, 2020 és 2021-ben. 2022-ben azonban a Gyerek A 110 cm-en, a Gyerek B 100 cm-en került megrendezésre. Junior kategóriában is hasonló a helyzet. 2019-ben a döntő magassága 125 cm volt, 2020-ban 120 cm, 2021-ben már csak 110 cm. 2022-ben ezt a kategóriát is felosztották Junior A és Junior B részre, melyek 120 cm és 110 cm -en kerültek megrendezésre. Amazon, azaz női kategória általában megegyezik a junior magasságokkal, mint ahogyan a vizsgált első két évben. Az utolsó két évben azonban 10 és 15 cm-vel magasabban kerültek kiírásra. A senior kategóriát illetően a grafikonról csak annyit látunk, hogy az utolsó évben nem 135cm, hanem 140cm volt az ugrások magassága. Sajnos ezeken a magasságokon van a legkevesebb induló minden versenyen. Míg a kisebb számokban akár 19-20 lovaglást is láthatunk, a legnagyobb számokban 5-6 lovaglás már soknak számít.

Újításnak számít a 2023-ban első megrendezésre kerülő, öt fordulós Szerb Kupa. Az egész versenyszezonon keresztül elhúzódó versenysorozat alatt minden lovas pontokat gyűjt, amit az utolsó forduló után az illetékesek összesítenek, majd bajnokot avatnak (2. táblázat).

2. táblázat A Szerb Kupa pontozási rendszere 2023-ban

Díjugrató versenyszám/helyezés	1.	2.	3.	4.	5.	6-10.
90-95 cm	20 pont	18 pont	15 pont	11 pont	6 pont	2 pont
100-105 cm	30 pont	27 pont	24 pont	16 pont	11 pont	4 pont
110-115 cm	40 pont	36 pont	32 pont	24 pont	16 pont	6 pont
120-125 cm	50 pont	45 pont	40 pont	30 pont	20 pont	8 pont
130-135 cm	60 pont	54 pont	48 pont	36 pont	24 pont	10 pont

Minden korosztályban (gyerek, junior, fiatal lovas, szenior) díjazzák a három legtöbb pontot gyűjtött sportolót.

Nagyjából 20 éve hozott egy döntést a Szerb Lovas Szövetség, hogy a versenyzéshez sikeres rajtengedély vizsga szükséges. Ez a vizsga egy kisebb elméleti és gyakorlati részből állt. Ez a rendszer nagyjából egy év alatt meg is halt. Ma ez a rendszer csak Vajdaságban működik, a Vajdasági Lovas Szövetség (KSV) aktív tagjai között, de itt sem kötelező. Az itt tevékenykedő edzők így próbálnak megfelelni a nemzetközi követelményeknek. Ezeken a rajtengedély tvizsgákon az összegyűlt edzők (ők lennének a vizsgabizottság) valójában nyíltan megmondják a jelenlévőknek (lovasok és edzőik), hogy az adott lovas milyen szintig jutott el a lovastudását illetően. Tulajdonképpen csak az edzői magatartástól függ, hogy mikor engedi versenyezni az edző a tanítványát. Az sincs meghatározva, hogy milyen szinten kezdheti el a lovas a versenyzést. Vezetünk példának egy tehetséges, képzett lóval rendelkező hobbilovast, aki tisztában van a díjugratás alapjaival: ha a lovaglását nem ítélik veszélyesnek a melegítőpályán, akár 110 cm-es magasságon is kezdheti a versenyzői karrierjét.

Mint ahogyan azt korábban is említettem, a legnépesebb versenyszámok az alacsonyabb magasságúak. A 60-80 cm-es számok csak néhány évvel ezelőtt kerültek első alkalommal megrendezésre. Ez részben a kezdő lovasok, részben pedig a fiatal lovak érdekeit szolgálja. Minden évben megrendezésre kerül a Fiatal Lovak Országos Bajnoksága az adott év utolsó versenyeként a 4, 5, 6 és 7 éves lovak számára. Sokszor azonban előfordul, hogy a kategóriák közül valamelyik nem is kerül megrendezésre, mert három induló sincs (általában 6-7 évesek). Ezeken a versenyeken is hibaidős versenyszámok vannak, mert a stílusversenyek Szerbiához mérve még olyan újításnak számítanak, amelyet még az ország nem ismer. A kezdő lovasok

stíluspályái sem kerülnek megrendezésre, a korábbi években néha kaptak különböző díjakat a gyerekek „legszebb lovaglás”, „legszebb technika” és hasonló címekkel, de külön stílusversenyeket soha sem rendeztek ebben az országban. Sajnos az ilyen díjak és elismerések kiosztása gyakran elégedetlenséggel járt, mert egyesek szerint nem mindig az elismerésre méltó lovas kapta a díjat, mivel azok odaítélése szubjektív szempontok alapján történt. Ezeket a díjakat nem bírók ítélték oda, hanem csupán az edzők köréből kiválasztott egyfajta bizottság.

3.2.3. A Szerb Lovas Szövetség felépítése

A Szerb Lovas Szövetség (Savez za Konjički Sport Srbije za Olimpijske i FEI Discipline, SKSS-OFD) 2001-ben alakult meg. A Szövetség munkáját elismeri az Ifjúsági és sport minisztérium (Ministarstvo omladine i sporta), a Szerb olimpiai bizottság (Olimpijski komitet Srbije), a Nemzetközi olimpiai bizottság (Međunarodni olimpijski komitet) és az FEI. A felsorolt szervezetek mellett a SKSS-OFD tagja az Európai Lovas Szövetségnek, a Balkán Lovas Szövetségnek és a Szerb Sportszövetségnek.

A Szövetség szervezete a közgyűlés, elnökség (9 fő), felügyelő bizottság (3 fő), fegyelmi bizottság, szakbizottságok és sportszakmai bizottság.

A SKSS-OFD fennhatósága alá tartoznak a Belgrádi Lovas Szövetség (Konjički Savez Beograda, KSB) és a Vajdasági Lovas Szövetség (Konjički Savez Vojvodine, KSV). Valójában ez csak egy területi elhatárolás, amely a versenyszervezések lebonyolítása miatt szükséges. Ilyen felosztásban a régiók külön-külön kapnak minimális állami támogatást rendezvények megvalósítására.

Az utóbbi években a Szövetség vezetőségének választása eltért a megszokottól. Alapesetben az elnököt és a vezetőséget 4 évre választják meg. 2016-ban került a SKSS-OFD élére Stojanov Asen, megválasztásakor 15 klub volt jelen a közgyűlésen. Irányítása alatt a körülményekhez képest fellendült a szerb lovasélet. A választás évében felkereste egy olasz versenyző. Ajánlatot tett, hogy 30.000 eurót fizet éves szinten a szövetségnek, hogy szerb színekben versenyezhesen és lehetőséget kapjon a válogatottban szerepelni. Ez a lehetőség felkeltette az akkori szponzorok érdeklődését is, valamint a Szerbiát képviselő olasz versenyző egy kis hírnevet hozott a szerbiai díjgratáló szakágnak. Sajnos 2019-ben, nem egészen három év elnöki munka után Stojanov Asen hirtelen elhunyt. Rendkívüli ülést hívott össze a Szövetség, 25 klub képviselői voltak jelen. Az új elnök Ilić Nebojša lett, aki úgymond akarata ellenére került ebbe a pozícióba. Mindössze két

évvel később lemondott a pozíciójáról. 2021-ben újabb választásokra került sor 30 klub képviselőinek jelenlétében. Az új vezetőség mindössze másfél évig állt a Szövetség élén. Sok év után először 2022-ben történt meg, hogy ketten is jelentkeztek az elnöki pozícióra. Ružičić Vesna és Nicović Irena 6 és 11 szavazattal zárták a választást, tehát utóbbi került a Szövetség élére. Mióta Irena áll a vezetőség élén, számos újítást vezettek be. A Szerb Kupát többfordulósá tették, szakmai továbbképzéseket szerveznek, valamint a közösségi média használatát is előtérbe helyezik.

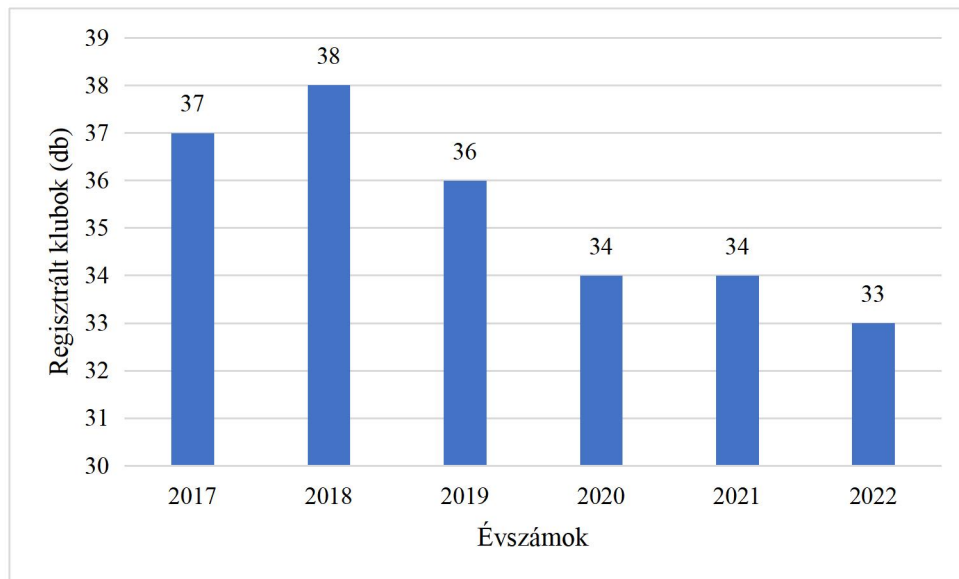
3.2.4. A versenyszervezés feltételei

Az egész világon azért szerveznek versenyeket, hogy profihoz jussanak. Szerbiában csak az a kérdés, hogy mekkora lesz a szervező vesztesége. A versenyhelyszínek infrastruktúrájával van valójában probléma, hiszen a nyereségességhez annyi boxfoglалásra és starttra lenne szükség, amennyit az Újvidéki Lovasközpont Lovasklubon (KCNS) kívül egy létesítmény sem tudna befogadni. Suvajdzić Dejannal készített interjúm során megtudtam, hogy a maximális kapacitás azonban itt is csupán 80 ló, profitot pedig 100 ló alatt nem igazán lehet remélni. Támogatókból is csak kevés van, mert a versenyeken nagyon kevés néző van, és nekik sem éri meg pénzt fektetni valamibe, ha az emberek nem látják a reklámot. A világ nagyrészen elterjedt az online vagy a televíziós közvetítés. Szerbiában nagyobb versenyeken vagy az ország által szponzorált eseményekre a helyi televízió kijön a helyszínre riportot készíteni, azonban az egyik versenyt sem közvetítik semmilyen csatornán sem élőben. Ez lehet az egyik oka annak, hogy az országban csak kevés verseny kerül megrendezésre. A bajnokságok minden évben megrendezésre kerülnek, valamint még néhány rendezvény, melyek kapnak minimális állami támogatást, a többi az csak azon múlik, hogy a lószerező emberek mennyit hajlandóak a díjugrató szakágra költeni.

A versenyszervezés feltételeit a Szerb Lovas Szövetség (Savez za Konjički Sport Srbije za Olimpijske FEI Discipline, SKSS-OFD) határozza meg. Elsősorban szükséges értesíteni a szövetséget a szervezési szándékról, hogy a rendezvény bekerülhessen a versenynaptárba. A versenyhelyszínnek rendelkeznie kell fizikailag körbekerített versenypályával és melegítő pályával, melyek anyagai textiles homok vagy humuszos homok alapú füves pálya. A pályák talaja a legtöbb időjárási körülmény között használható kell, hogy legyen, valamint megfelelő öntözőrendszerrel kell rendelkeznie. Díjugrató verseny lebonyolítása esetén létfontosságú a 20 ugrásból álló színes akadálypark megléte, palánkokkal, kerítésekkel, kőfallal, különböző

betétekkel kiegészítve. A lovak elhelyezését biztosító boxok mérete 3 x3,5 m vagy 4 x 3,5 m. Az istálló közelében szükséges parkolót biztosítani a lószállítóknek és kamionoknak. A versenypályának rendelkeznie kell bírői toronnyal és nézőtérrel, a hangosítás is elengedhetetlen. A verseny lebonyolításához szükségesek a hivatalos személyek (bírók, pályaépítő, pályaépítő asszisztens, pályaszolgálat, steward), valamint egy bemondó, aki a nap folyamán a hangosbemondón keresztül informálja a jelenlévőket a verseny állásáról.

Ahogy az a 4. grafikonról leolvasható, a tavalyi évben mindössze 33 lovasklub kapott engedélyt a törvényes működésre.

4. ábra: A Szerb Lovas Szövetségnél regisztrált klubok száma díjugrató szakágban 2017-2022 között

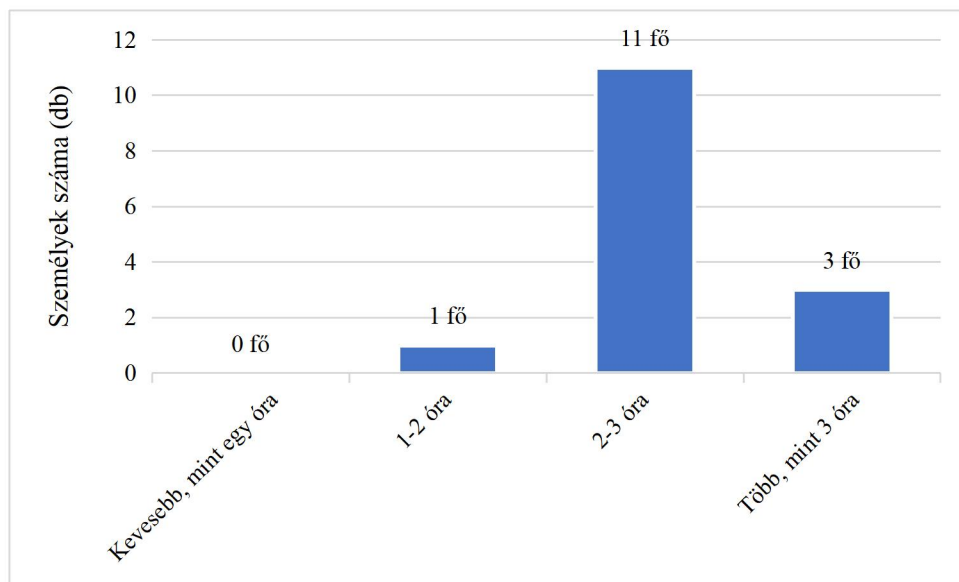
A fenti diagramm elkészítéséhez 2017-ből is találtam felhasználható adatokat a Szerb Lovas Szövetség weboldalán. Ez a vizsgált időintervallumok közül a legtagabb. A klubok száma ugyan csak kis mértékben változik, de összességében csökkenő tendenciát mutat. A tavaly regisztrált 33 hely közül csupán 3 teljesíti a versenyrendezéshez szükséges feltételeket és funkcionál versenyhelyszíneként is. Az egyik a főváros mellett található Kk Horseland, a másik pedig a Vajdaságban található Kk Konjički Centar Novosadski Sajem (KCNS). A harmadik versenyhelyszínen évente csupán egy versenyt szerveznek, amely nem más, mint a Ljubičevoi Lovas Játékok (Ljubičevske Konjičke Igre, LJKI), amit tavaly az 59. alkalommal rendeztek meg. A szezon során ez az egyetlen pénzdíjas verseny, csak 110, 120 és 130 cm magasságú versenyszámokat hirdetnek meg az egyéb programok mellett. Továbbá a 33 klub közül 2 rendelkezik akkora méretű fedelessel, amely lehetővé teszi a téli felkészülést nyílt

edzések/edzőtáborok formájában, mindkettő Belgrád közelében található. Az említett nyílt edzések során 4-5 lovasonként csoportokat hoznak létre a lovasok tudásszintje alapján. A csoportok együtt melegítenek be, majd edzői segítséggel pályarészleteket, vagy teljes pályákat ugranak.

3.2.5. A határon túli versenyzés nehézségei

Szerbia 2009 decemberében nyújtotta be uniós tagság iránti kérelmét, 2012-től számít tagjelölt országnak, azonban még mindig folyamatban vannak a csatlakozási tárgyalások. A lovasélet és lovassport szervezés szempontjából kiemelkedő fontosságú lenne az Európai Unióhoz való csatlakozás. Fellendülne a lópiac is, valamint a környező országokból is könnyebben jutnának el versenyekre a lovasok, és a szerb lovasok is egyszerűbben jutnának ki külföldre. Jelen pillanatban nem kevés papírmunkával jár akár csak a határ mellé kiutazni egy kétnapos versenyre, mivel a lovak (ideiglenes) kivitele is engedélyköteles Szerbiából. A Földművelésügyi, Erdészeti és Vízügyi Minisztérium Állategészségügyi Igazgatósága ad ki egy végzést az állategészségügyi feltételekről az ideiglenes kivitelhez. Ezen felül meg kell igényelni az ATA igazolványt, amely egy évig érvényes, ezzel a ló többször átlépheti az országhatárthartárt az érvényesség ideje alatt. Az ATA igazolvány egy olyan nemzetközi vámokmány, ami mentesíti igénylőjét a vám megfizetése alól, ha a tárgyat változatlan állapotában hozza vissza meghatározott időn belül az igénylés országába. Az utolsó lépés az egészségügyi igazolvány előállítás, amit az illetékes állatorvos állít ki és a kiadás napjától számított 90 napig érvényes, tehát a ló maximum 90 napig tartózkodhat az országon kívül. Az igazolvány kiállításához vérvétel szükséges, valamint a használandó lószállítót is fertőtleníteni kell. A végzés ára 1 570 dinár (5 100 Ft), az ATA igazolvány 7 390 dinár (23 900 Ft), az állatorvosi igazolvány és a fertőtlenítés nagyjából 8 000 dinár (25 900 Ft). Ez a mai árfolyammal átszámolva nagyjából 55 000 forintot jelent. Ennyibe kerül csupán a papírmunka, ami a ló külföldre juttatásához szükséges. Nem beszélve arról, hogy a határon való várakozási idő sem lóbarát. Vegyük példának a szerb-magyar határátlépést. Ha Magyarországra viszünk lovat, a szerb oldalon az említett dokumentumokat a vámon ellenőrzik, majd hitelesítik az ATA igazolványt és beleírják a kintlét határidejét. Ezután a magyar oldalon a expedíció elvégzik a papírmunkát és értesítik az állatorvost aki leolvassa a mikrochipet és ellenőrzi a ló egészségügyi igazolványait. Végül a vámon kitöltik az ATA igazolvány megfelelő oldalát.

Az 5. ábráról leolvasható, hogy a szerb-magyar határ átlépése mennyi időt vett igénybe az általam megkérdezett lovasok legutóbbi lóval történő határátlépésük alkalmával.

5. ábra - Várakozási idő az szerb-magyar határon a lóval való utolsó határátkelés alkalmával

Az emberek legnagyobb része, azaz 11 fő 2-3 órás várakozási idővel tudott átlépni a határon. 3 fő komplikációk miatt több, mint 3 órán át várakozott.

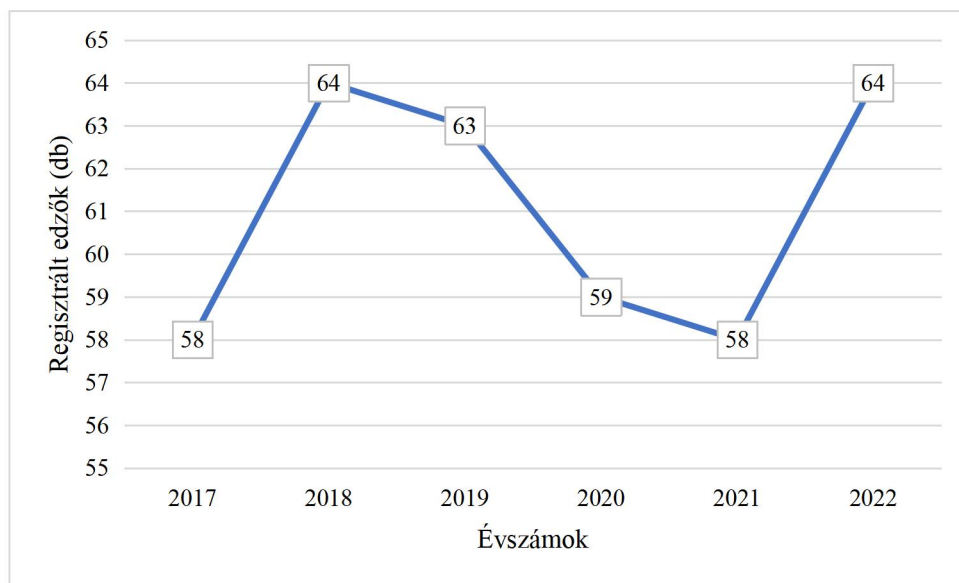
A korábban említett okok miatt Szerbia utoljára 2019-ben adott otthont egy nemzetközi díjugrató versenynek. Sem a határátlépés, sem az ország elhelyezkedése nem kedvez az effajta versenyek szervezésének. Díjugratás szempontjából a legfejlettebb és legtöbb versenyt szervező országok közé tartoznak Európán: Hollandia, Belgium, Franciaország és Olaszország. Szerbiához legközelebb eső ország a felsoroltak közül Olaszország, melynek legkeletibb pontjától is több, mint 600km-es utat kell megtenni ahhoz, hogy a verseny helyszínére érjenek. A távolság még talán nem is lenne probléma az olasz versenyzők számára, de a határátlépés nehézségei, a versenyhelyszínek fejletlensége és az indulók alacsony száma miatt a Szerb Lovas Szövetség fontolóra sem veszi az efféle versenyek megrendezését, nem beszélve az anyagiakról.

3.2.6. Hivatalos személyek

A legmagasabb minősítésű edzők képesítésüket a Testnevelési Egyetemeken szerezték önköltséges vagy állami úton, és szakdolgozatukat vagy diplomamunkájukat a szerb lovassportról írták. Azoknak az edzőknek a besorolását, akik nem Testnevelési Egyetemen szereztek edzői képesítést, a Sport Törvénye határozza meg a nemzeti szövetséggel karöltve. Az kezdő szintű edzői licensszel 1-2 év munkaviszony szükséges, hogy magasabb szintre lépjen az edző, majd

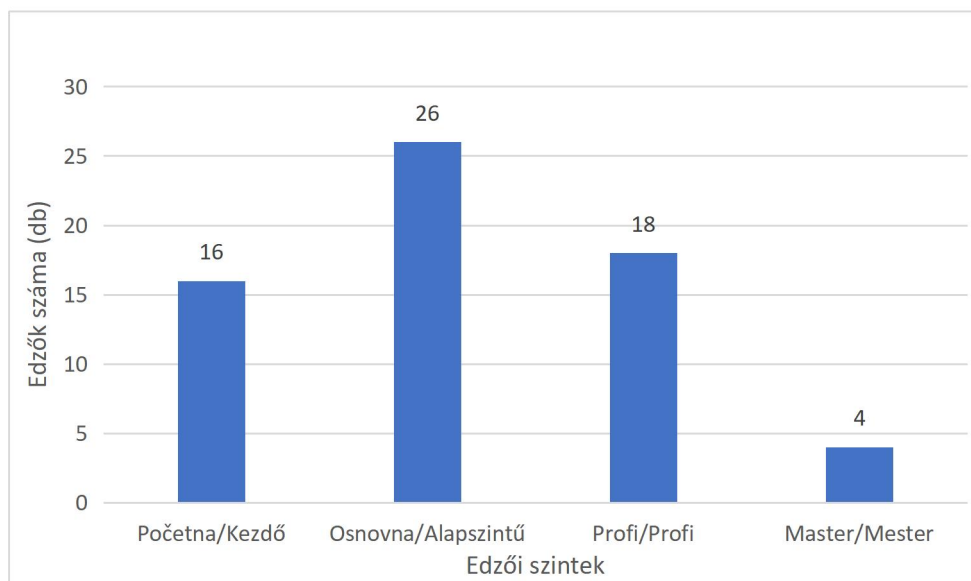
tovább a többi kategóriára. Természetesen külföldön is van lehetőség edzői képesítést szerezni, amit elfogadtatni és honosítani kell, természetesen az azzal megegyező kategóriába. Szerbiában csak egyszer szerveztek edzőképzést egyetemi kereteken kívül, ami egy FEI által szervezett hétnapos kurzus volt. Aki tudott abban az időben részt vett azon az eseményen, viszont szerintem szomorú dolog, hogy a legfiatalabb résztvevő nagyjából 40 év körüli volt. A fiatalok nem jelentkeztek az eseményre, pedig mindenki számára nyitva állt a lehetőség. A másik probléma, hogy ez egyszeri alkalom volt, ami sem előtte, sem utána nem ismétlődött meg. A FEI valójában szívesen segít a fejlődésben, a probléma a létszámban van. Szerbiában nagyjából 5-6 résztvevő tudna jelen lenni egy ilyen eseményen, de a minimum létszám, amiért megéri nekik megszervezni ezt a kurzust, az nagyjából 12-15 fő. Jelenleg az országban nincs annyi ember, aki hivatásaként tekint erre a sportra, idegen nyelven is beszél megfelelő szinten, és sokan nem tudják egy teljes hétre otthagyni a klubjukat, mert túlzottan elfoglaltak. Szerbia díjugrató szakágának ugyanúgy, mint a többi lovassportnak az egyik legnagyobb problémája a szakemberhiány.

A 6. ábrán látható, hogy az elmúlt 6 évben, 2017 és 2022 között évente átlagosan 61 edző tevékenykedett az ország területén.

6. ábra: A Szerbiában egisztrált edzők száma díjugrató szakágban 2017-2022 között

A 2022-es Országos Bajnokság startlistáját vizsgálva megtudtam, hogy a viszonylag magas edzői létszám ellenére aversenyeken csak a harmada tevékenykedik, azaz kb. 20 edző. 2022-ben az alábbi elosztásban adott ki a Lovas Szövetség edzői licenszeket (7. ábra).

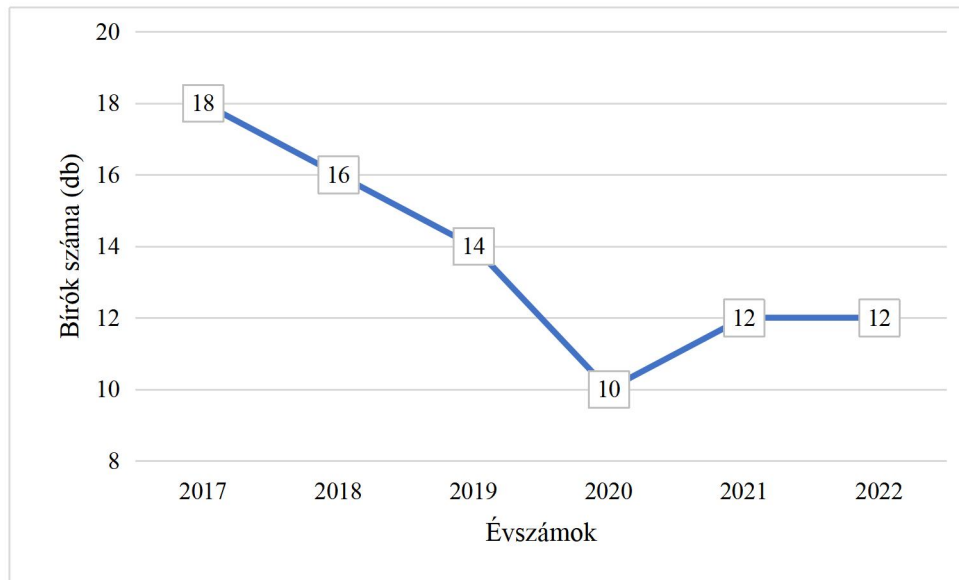

7. ábra: A szerbiai díjugrató edzők csoportosítása edzői szintek szerint 2022-ben

16 kezdő szintű edző tevékenykedett abban az évben, majd akik feljebb tudtak lépni 26-an voltak. A profi szintet többen érték el, mint ahányan edzői tevékenységbe kezdtek a tavalyi évben, tehát 18 személy. Mester szintű edzői licensszel mindössze 4 ember rendelkezik az egész országban, akik már több éve elérték ezt a fokozatot. Az elmúlt 4 évben senki sem vált jogosulttá erre a fokozatra.

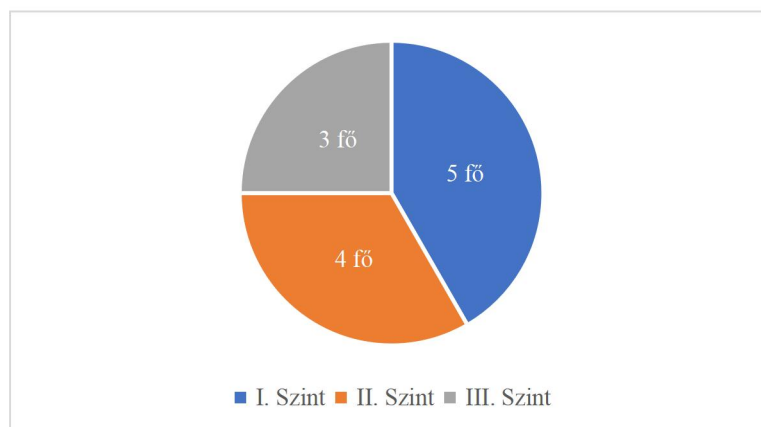
Ahhoz, hogy valaki bíró lehessen bármilyen szakágban, sportegyetemen le kell hallgatnia három általános, sporttal kapcsolatos tantárgyat (sportolói fiziológia, sport pszichológiája és pedagógiája, valamint egy a Sport Törvényével kapcsolatos tantárgy). A felsorolt tantárgyakból tett sikeres vizsga után a Szövetségnél kell vizsgát tenni azokból a szakágakból, amelyekben a jelölt bíráltni szeretne. A licensz megújításához szükséges pontokat a Szövetség által szervezett szakmai előadásokon/képzéseken való részvétellel lehet összegyűjteni. Díjugratásban és díjlovaglásban a frissen vizsgázott bíró azonnal bírálhat a csoportos bíráskodás miatt (a tapasztalt kollégák segítik az újoncot), díjlovaglásban viszont az első szezont gyakornokként kell eltölteni: steward, írnok feladatait kell végeznie, valamint árnyékbírászkodnia is kell. Szintet lépni akkor lehet, amikor a Szövetség erre irányuló vizsgát szervez, ez azonban nem okoz gondot, mivel az országban nagyon kevés a bíró, így minden kategóriájú bíró bírálhat minden szintű versenyt. Valamint az említett továbbképzések is pontozódnak, és adott pontszám alatt nem lenne megújítható a licensz, de a bírók nagyrésze nincs tisztában ezzel a ponthatárral, valamint a Szövetség nem utasítja vissza a licenszek befizetését.

Ahogy az 8. ábra vonaldiagramja is szemlélteti, az elmúlt hat évben fokozatosan csökkent az érvényes licensszel rendelkező bírók száma.

8. ábra: Díjugrató bírói licensszel rendelkező személyek száma Szerbiában 2017-2022 között

A 2020-ban Szerbiában is megjelenő COVID-19 nevű világijárvány rányomta bélyegét a díjugrató sportra is. A lovasoktatás az egész országban szünetelt, néhány hónapig versenyeket sem rendeztek. Emiatt a bírók sem fizették be az éves licenszet. Ez több mint 50 %-os visszaesést jelentett. Hónapokkal később a koronavírus sokadik hullámának bejelentése már nem okozott akkora felfordulást. A következő gátló tényező a herpeszvírus lett 2021-ben. A versenyszervezés ebben az évben sem alakult úgy, ahogyan azt a Szövetség és a lovasok szeretnék volna. Ugyan valamennyivel több bírói licensz került befizetésre, még mindig kevesebb mint a problémákat megelőző években. Szerbiában három bírói szint létezik az összes szakágban. Az első a legmagasabb, a harmadik a legalacsonyabb. A 9. ábrán látszik, hogy 2022-ben összesen 12 személy rendelkezett befizetett bírói licensszel díjugrató szakágban.

9. ábra: Bírók csoportosítása bírói szintek szerint díjugrató szakágban Szerbiában 2022-ben

Közülük öt fő, első szintű. Négy személy váltotta ki a kettes szintű, mindössze három fő pedig a hármas szintű licenszet.

Kutatásom során megtudtam, hogy az országban soha sem szerveztek stílusversenyeket. Sem lovak, sem lovasok részére.

3.2.7. Jövőbeli tervek

A Szerb Lovas Szövetség vezetősége ugyan csak nemrég került a lovas társadalom élére, nagy terveik vannak. A korábbi évekkel ellentétben idén már több szakmai továbbképzést szerveztek különböző előadókkal az ország egész területéről. A Szövetség elsődleges célja a lovasélet újbóli fellendítése. A mai modern világban fokozott figyelemmel vezetik a közösségi médián található oldalait, értékes tartalmak gyártására törekednek. Továbbá szeretnék támogatni a fiatal, tehetséges lovasokat a nemzetközi versenyeken való részvételben.

A KSV (Vajdasági Lovas Szövetség) megállapodást kötött a magyarországi határmenti egyesületekkel, miszerint hivatalos személyeket “adnak kölcsön” Szerbiának a versenyszezon során mind díjugrató, mind egyéb szakágakban. Továbbá szeretnék lehetővé tenni mind a szerb, mind a magyar lovas növendékeknek, hogy a szomszédos országban versenyezzenek nagyobb papírmunka okozta bonyodalmak nélkül. Ennek feltétele lenne az úgynevezett lóbarát határátkelés, ami a korábban említett határátkeléskor várható várakozási idő radikális csökkenését eredményezné.

3.3. Következtetések és javaslatok

Az elmúlt negyven évben az Szerbia gazdasági helyzete többször is megváltozott, amely a lovassportszervezést is teljes mértékben befolyásolta. A '90-es évek végén zajló háborúkkal és

szankciók bevezetésével magyarázható a lovassport fejlődésének megtorpanása. A gazdasági válság bekövetkezése nélkül valószínű, hogy más ütemben fejlődött volna az ország lovasélete.

A rendszerváltás óta Szerbia nem tudta felvenni a lépést a szomszédos országokkal a lovassportszervezés tekintetében. Az országban a lovassport összes szakágában rendezett versenyek színvonala többéves lemaradásban van a szomszédos országokban rendezett versenyek színvonalához képest. Nem szükséges messzire mennünk ahhoz, hogy jó viszonyítási alapot találjunk. Már Magyarországon sokkal fejlettebb a versenyszervezés, a lovassport minden szakága nagyobb népszerűségnek örvend mind résztvevők, mind nézők tekintetében.

Ugyan még évek kérdése, hogy Szerbia belépjen az Európai Unióba és felzárkózzon a szomszédos országokkal a lovassportszervezés tekintetében és visszatérjen az élet a feledésbe merült jugoszláviai versenypályákra, a szerb lovasok mindent megtesznek, hogy a jelenlegi szegényes állapotból kihozzák a legtöbbet és népszerűsítsék a díjugratást és magát a lovak szeretetét a fiatalok körében.

Azonban Európai Unióhoz való csatlakozás nélkül is tehetne lépéseket a Szövetség a díjugrató szakág fejlődése érdekében. Indokolt lenne általánosan szigorúbb vezetés a Szövetség részéről. Viszonyításom alapja a magyarországi lovassportszervezés az alábbi megállapításoknál. A rajtengedély vizsga minden szakágba való bevezetésével magasabb lenne az ország versenyzőinek elméleti és gyakorlati szakmai tudása, és esetleges külföldi versenyeken való részvétel során a lovasok lépést tudnának tartani a külföldi mezőnnyel. A szerb versenyzők szakmai tudásának fejlődését segítené a stíluspályák bevezetése. A lovasok stílusversenye által a fiatal lovasok fejlődnének, lovak stílusversenyén pedig a fiatal lovak kapnának megfelelőbb képzést a másfajta bírálásnak köszönhetően. Továbbá nagyban hozzájárulna a nemzetközi színvonalra való felkészüléshez olyan edzőtáborok és edzői továbbképzések szervezése, melyek oktatói sikeres külföldi edzők, lovasok. Az edzői regisztrációs vizsga rendszerének megváltoztatásával az edzők tudásszintjének pontosabb felmérése válna lehetővé. Elméleti és gyakorlati részfeladatok bemutatásával könnyebb lenne elkülöníteni az edzői szinteket egymástól, valamint nem tevékenykedhetne olyan edző az ország területén, akinek nincs elegendő gyakorlati tapasztalata a tanítványok támogatásához. A Szerbiában szervezett díjugrató versenyek minőségét javítaná a minősítési rendszerek kidolgozása ló és lovas szempontjából egyaránt.

4. Összefoglalás

Szakedolgozatom készítése során elsődleges célom otthonom, Szerbia lovassportszervezésébe, ezen belül a díjugrató szakág munkájába betekintést nyerni. Szerettem volna felmérni Szerbiában a '80-as évektől napjainkig jellemző lovassport szervezését a díjugratás szemszögéből, valamint összehasonlítani azt a nála fejlettebb európai országokkal, mint például Magyarország.

Kutatásom során kiemelt figyelmet fordítottam a történelmi események által kiváltott gazdasági változások megismerésére, mint a kilencvenes évek gazdasági válsága és szankciói, mivel ezek nagyban befolyásolták Szerbia elmaradottságának kialakulását a lovassportszervezés szemszögéből.

A vizsgálatokhoz összegyűjtött adataim többsége nyelvű volt, mindet magam fordítottam magyarra. A Szerb Lovas Szövetség (SKSS-OFD) honlapján megtalálható információk, Branislav Janić Zobnatica térben és időben (Zobnatica u vremenu i prostoru) című könyve, valamint Rajko Dokić, Dejan Suvajdžić és Futó Livia által adott interjúk segítségével jutottam felhasználható adatokhoz, melyek eredményeit diagramokon ábrázoltam, majd elemeztem.

Megállapítottam, hogy a lovassport összes szakágában rendezett verseny színvonala többéves lemaradásban van Szerbia szomszédos országaiban rendezett versenyek színvonalához képest. A szerb lovassport fejlődésének elmaradása a '90-es évek végén zajló háborúkkal és szankciókkal magyarázható.

Úgy vélem, az Európai Unióhoz való csatlakozás számos problémát megoldana a külföldi versenyzés tekintetében. Azonban számos lehetőség akad a fejlődésre az Unión kívül is. Ilyenek többek között a rajtengedély vizsga kidolgozása, az edzői regisztrációs vizsga gyakorlatiassá tétele, stílusversenyek kidolgozása, edzők és hivatalos személyek továbbképzése és minősítési rendszerek kidolgozása.

5. Köszönetnyilvánítás

A szakdolgozatom nem jöhetett volna létre konzulensem, Dr. Gyovai Petra segítségével, akinek köszönettel tartozom tanácsaiért, javaslataiért és nem utolsósorban végtelen türelméért.

Köszönet illeti a Szerb Lovas Szövetség titkárát, Višnja Andrićot, interjú alanyaimat: Rajko Dokićot, Dejan Suvajdžićet és Futó Líviát, akik készségesen segítettek az anyaggyűjtés során.

Hálával tartozom a családomnak, barátaimnak és szaktársaimnak, akik a szakdolgozatkészítés során végig mellettem álltak és segítettek ahogyan csak tudtak.

6. Irodalomjegyzék

Janić B. (1998): Zobnatika u vremenu i prostoru 240-243., 261-289.

Gyovai P. (2014): Lovaskultúra és hagyományok- „E-tananyag” a Lótenyésztő,lovassportszervező agrármérnök BSc szak hallgatói számára; Kaposvári Egyetem – Pannon Egyetem – Szegedi Gabonakutató Nonprofit Kft.

Szűcs-Gáspár K. (2009): Mindent a Lovaglásról, 27-29.

Internetes hivatkozások:

Internet 1: <https://www.lovasok.hu/lotenyesztes/lo-haziasitasa/lofelek-evolucioja-es-haziasitasa-4-4/> [letöltve: 2023.02.21.]

Internet 2 : <https://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=25861> [letöltve : 2023.02.21]

Internet 3 : <http://lexikon.katolikus.hu/K/k%C3%B6nyv%C5%B1lovass%C3%A1g.html> [letöltve: 2023.02.21.]

Internet 4 : <https://www.dijugratas.hu/#> [letöltve: 2023.04.17.]

Internet 5 : <http://lovasszovetseg.hu/lovardak/> [letöltve: 2023.04.17.]

Internet 6 : <http://lovasszovetseg.hu/wp-content/uploads/2022/11/RAJTENGEDELY-VIZSGA-SZABALYZAT-2023.pdf> [letöltve: 2023.04.18.]

Internet 7 : <http://vsetup.dijugratas.hu/htmltree/vszabalyzat.pdf> [letöltve: 2023.04.17.]

Internet 8: http://lovasszovetseg.hu/talent1/files/Talent_szabalyzat.22.11.pdf [letöltve: 2023.04.18.]

Internet 9: <https://www.facebook.com/nlsfhungary> [letöltve: 2023.04.17.]

Internet 10: <https://lovasszovetseg.hu/2022/03/22/indul-a-nemzeti-lovassport-es-sportlotenyesztesi-program/> [letöltve: 2023.04.17.]

Internet 11: <https://riderline.hu/magazin/2021/lazar-vilmos-a-cel-az-olimpiai-kvalifikacio> [letöltve: 2023.04.17.]

Internet 12: <https://www.fei.org/stories/sport/jumping> [letöltve: 2023.02.23.]

Internet 13: <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/who/tito.html> [letöltve: 2023.04.10.]

Internet 14: <http://www.budapest.mfa.gov.rs/hun/serbiatext.php?subaction=showfull&id=1348052609&ucat=107&template=MeniENG&> [letöltve: 2023.04.10.]

Internet 15: <http://lexikon.katolikus.hu/J/Jugoszl%C3%A1via.html> [letöltve: 2023.04.11.]

Internet 16: <https://www.origo.hu/tudomany/20200504-szerepet-es-politikai-muvet-mind-a-ma-napig-parazs-vitak-ovezik.html> [letöltve: 2023.04.11.]

Internet 17: https://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9lszl%C3%A1v_h%C3%A1bor%C3%BA?fbclid=IwAR

[3HRaZAYhwIPqQbicch0zqB3CHy2BEI-Q2e_5gwq0GeX6eKGR1NfatqkCI#/media/F%C3%A1jl:Former_Yugoslavia_2006_hu.svg](#)
[letöltve: 2023.04.11.]

Internet 18: https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-61633641?fbclid=IwAR31Shdlxfcc2uK4Qb00S8q12qBfE2z_is-OmNDUA5cY6cuxSeDnJv-gsa4
[letöltve: 2023.04.11.]

Internet 19: www.skss-ofd.org.rs

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: TURULC RÉKA
A Hallgató Neptun kódja: CU2XEB
A dolgozat címe: A SZERBIAI LOVASSPORTSZERVEZÉS HELYZETE A DÍJUGRATÓ SZAKÁG
A megjelenés éve: 2023 , TÜKRÉBEN
A konzulens tanszék neve: ÁLLATNEMESÍTÉSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

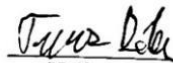
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítotam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023 év 04 hó 27 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

A Turucz Réka (hallgató Neptun azonosítója: CU2XEB) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*¹

Kelt: 2023 év május hó 2. nap

Belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendő.